

**Międzynarodowy Rajd Rowerowy „Na skrzydłach natury”
od Roztoczańskiego Parku Narodowego (Polska)
do Jaworowskiego Parku Narodowego (Ukraina)
22-25 czerwca 2019 r.**

Słownik krajoznawczy

Roztoczański Park Narodowy położony jest na Roztoczu Środkowym. Został utworzony w 1974r. Aktualnie, zajmuje powierzchnię 8 481,76 ha, z czego ok. 93% stanowią lasy. Ochroną ścisłą objęto ponad 1029 ha (ok. 12%) lasów Parku. W obszarach ochrony ścisłej Bukowa Góra, Jarugi, Nart, Czerkies, Międzyrzeki chroni się najlepiej zachowane drzewostany. Strefa ochronna wynosi 38 000 ha.

Roztocze Środkowe charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu. Pasma niewysokich wzniesień (do 350 m npm) zbudowanych ze skał okresu kredy: gez, opok i opok marglistych, przeplatają się z dolinami wysłanymi piaskami polodowcowymi. Rzeźbą tą dodatkowo urozmaicają płaty lesu porozcinane wąwozami i głębocznicami.

Bogata rzeźba terenu, zróżnicowanie geologiczne, hydrograficzne, klimatyczne i glebowe spowodowały, że na stosunkowo niewielkim obszarze Parku występuje aż 23 leśnych zespołów roślinnych i 58 zespołów nieleśnych. Najcenniejsze z nich to bór jodłowy i buczyna karpacka – zespoły charakterystyczne dla regla dolnego Karpat.

Lasy Parku posiadają dużą wartość przyrodniczą a jednocześnie odznaczają się nieprzeciętnymi walorami krajobrazowymi. Cechuje je duża dynamika rozwoju i dobra zdrowotność, przejawiające się łatwością odnowień naturalnych oraz osiągnięciem przez drzewa znacznych rozmiarów i sędziwego wieku. W ich skład wchodzi prawie wszystkie rodzime gatunki drzew. Gatunkami panującymi są sosna, jodła i buk, zaś z pozostałych 30 gatunków najliczniej występują: grab, olsza, świerk, dąb, modrzew, osika, lipa, brzoza, jesion, klon. Wiele z nich – w tym jodła i buk – osiąga tu granicę zwartego występowania.

Flora roślin naczyniowych w Parku liczy ponad 700 gatunków. Jest to stosunkowo dużo, zważywszy, że obejmuje ona głównie gatunki leśne. W zależności od siedliska i ukształtowania terenu można tu spotkać roślinność typowo nizinną jak też gatunki górskie (np.: tojad dzióbaty, żywiec gruczołowaty), północne (m.in.: zimoziół północny), południowo – wschodnie (jak: pluskwica europejska, powojnik prosty), oraz atlantyckie (rosiczka pośrednia, widłak torfowy). Lista roślin rzadkich obejmuje 65 taksonów, a objętych ochroną gatunkową 45 (wśród nich m.in.: czosnek niedźwiedzi i siatkowaty, zawilec wielkokwiatowy, trzy gatunki rosiczek, liczne gatunki storczyków wraz z najpiękniejszym obuwikiem).

Równie bogata jest fauna Parku. Występują tu wszystkie typowe zwierzęta leśne: jeleń, sarna, dzik, wilk, lis, borsuk, kuny a nad wodami wydra. Okresowo spotyka się łosia i rysia. Liczne są owadożerne ssaki chronione (ryjówki), gryznie z rodziny pilchowatych (orzysznicza i popielica) a także nietoperze.

W 1979 roku sprowadzono bobry, żyjące tu w przeszłości, a w 1982 roku utworzono ostoję konika polskiego – potomka tarpana. Konika polskiego obrano na symbol Parku.

Roztoczański Park Narodowy stanowi jedną z cenniejszych ostoi ptaków w Polsce. Spośród stwierdzonych na jego terenie ponad 228 gatunków około 130 gnieździ się tu regularnie (m.in. orlik krzykliwy, trzmielojad, bocian czarny, dzięcioł białostrzygi, muchołówka białoszyja i mała).

Z gadów licznie spotyka się jaszczurki wraz z padalcem w formie turkusowej, zaskrońca, żmiję zygzakowatą. Stwierdzono występowanie żółwia błotnego. Nie udało się potwierdzić występującego tu niegdyś węża Eskulapa.

Spośród płazów liczne są traszki, kumaki, grzebiuszka, rzekotka, żaby zielone i brunatne.

Bogaty jest świat bezkręgowców. Obecność wielu niepozornych mięczaków, wijów, pajęczaków i owadów świadczy o niezwykłości przyrody Parku w skali kraju i Europy.

Lasy Parku przez prawie 400 lat (do końca II wojny światowej) wchodziły w skład Ordynacji Zamojskiej. W 1934r. utworzono pierwszy na tym terenie rezerwat – Bukowa Góra. W 1938 roku wydano tu pierwsze w Polsce zarządzenie o ochronie ptaków drapieżnych. Po wojnie, w latach 1954 – 1974 utworzono na obecnym terenie Parku 11 rezerwatów chroniących najcenniejszą przyrodę tego obszaru.

Z lasami tymi, jak zawsze w naszej historii, związane były losy żyjących tu ludzi. W czasie wojen dawały schronienie i stanowiły bazę do walki. Liczne leśne mogiły w Zwierzyńcu i okolicy, a także pomniki z różnych okresów historii ojczyzny są tego świadectwem.

Warto zobaczyć:

- Ośrodek Edukacyjno – Muzealny RPN
- Izbę leśną we Floriance
- 9 ścieżek poznawczych
- 4 trasy rowerowe
- 6 tranzytowych szlaków turystycznych
- Stawy Echo

Florianka, to obecnie osada leśna w RPN, dawniej była ordynacką osadą leśną, położoną na skraju lasów zwierzynieckich przy dawnym gościńcu prowadzącym ze Zwierzyńca do Górecka Starego. Historia Florianki jest bardzo bogata i sięga prawdopodobnie pierwszej połowy XIX w. W 1830 r. wybudowano tu pierwsze budynki na potrzeby leśnictwa. Zagubiona w lasach, oddzielona bezpiecznym dystansem od większych osad, już w 1863r. Florianka była jednym z miejsc koncentracji oddziałów partyzanckich i schronieniem dla powstańców ściganych przez wojsko i policję carską. Również w czasie II wojny mieszkańcy Florianki służyli pomocą żołnierzom podziemia. Zimą 1943r. ukrywali się jeńcy Francuscy, zbiegłych z obozu w Zwierzyńcu. Florianka bywała też miejscem ważnych narad kierownictwa walki podziemnej Inspektoratu Zamojskiego i Okręgu Lubelskiego AK. Często działała radiostacja Inspektoratu Zamojskiego. Na polach między Florianką a Tereszpołem funkcjonowało zrzutowisko o kryptonimie „Hipopotam”, na które wiosną 1944r. kilkanaście alianckich samolotów zrzuciło ok. 20 ton broni, amunicji, sprzętu wojskowego dla partyzantów 9 Pułku Piechoty AK. Administracja ordynacka utrzymywała się we Floriance jeszcze podczas II wojny światowej. Po 1945r. na skutek reformy rolnej, którą objęta została cała Ordynacja Zamojska Florianka przeszła w użytkowanie Nadleśnictwa Zwierzyniec. W okresie jego administracji założenie zostało w znacznym stopniu przekształcone: część budynków rozebrano bądź przebudowano, usunięto nasadzenia drzew owocowych, część pól uprawnych otaczających dawny folwark zalesiono. Zdziczeniu i zarośnięciu uległy szkółki ogrodniczo – leśne. W latach 70. założono nowy sad oraz nową szkółkę leśną. Rostoczański Park Narodowy, w 1991 r. przejął osady leśne we Floriance wraz z 35 ha gruntów rolnych, podjął działania mające służyć zachowaniu tego, tak bogatego w walory historyczne, przyrodnicze i kompozycyjne, założenia.

Warto zobaczyć:

- Izbę Leśną w odrestaurowanej leśniczówce Ordynacji Zamojskiej z 1830 r. Prezentowane ekspozycje ukazują stan obiektu z końca lat trzydziestych XX w.,

- Ścieżkę dendrologiczną, prezentującą na obszarze ok. 3 ha, 66 gatunków drzew i krzewów – pozostałości po dawnych ordynackich szkółkach leśnych.,
- Ścieżkę krajobrazową z punktem widokowym na śródleśną polanę Florianki,
- Ośrodek Hodowli Stajennej Konika Polskiego, gdzie doskonalone są cechy użytkowe konika polskiego.

Józefów - najmłodsze miasto dawnej Ordynacji Zamojskiej, położone nad rzeką Nepryszką, lokowane w 1725 r. przez ordynata Tomasza Józefa Zamojskiego na gruntach wsi Majdan Nepryski. Miasto od początku stanowiło lokalny ośrodek handlu. Wykorzystując miejscowe złoża kamienia wyrabiano tutaj kamienie młyńskie i browarne. Eksploatacja kamienia rozwijała się dynamicznie w XIX w., zwłaszcza gdy zaczęto wykorzystywać wapienie do produkcji pomników i nagrobków - tradycja ta jest kultywowana do dzisiaj. Od 1820 r. do lat 50-tych XIX wieku działała w Józefowie drukarnia hebrajska Waxa. W 1713 r. istniał tu drewniany kościół, wówczas jeszcze na terenie wsi Majdan Nepryski. Murowaną świątynię p. w. Niepokalanego Poczęcia NMP. ufundował w 1886 r. ordynat Tomasz Franciszek Zamoyski.

W 1744 roku wybudowano w mieście synagogę, która spłonęła w końcu XVIII wieku. W latach 70-tych XIX wieku wybudowano murowaną synagogę, która pełni obecnie rolę biblioteki publicznej. Około poł. XVIII wieku Żydzi założyli tu cmentarz (kirkut), który funkcjonował do 1942 r. Okolice Józefowa kilkakrotnie były areną potyczek w powstaniu styczniowym. 4 kwietnia 1863 r. stoczył tu walkę oddział powstańczy pułkownika Marcina Borelowskiego-Lelewela z wojskami rosyjskimi. Podczas odwrotu powstańców zginął m. in. poeta Mieczysław Romanowski, którego mogiła znajduje się na miejscowym cmentarzu. W ramach represji po powstaniu styczniowym w roku 1869 Józefów wraz z sąsiednimi miasteczkami utracił prawa miejskie. W okresie międzywojennym Józefów był osadą liczącą około 1 500 osób z czego połowę stanowili Żydzi. W 1929 roku oprócz kamieniołomów w których eksploatowano wapienie i wypalano wapno, istniał młyn i tartak Towarzystwa Akcesyjnego „Ziemianin”. 13 lipca 1942 r. Niemcy rozstrzelali k. Józefowa 1500 osób, głównie Żydów. W czasie działań wojennych Józefów był ośrodkiem oporu. Okoliczne lasy dawały schronienie partyzantom, głównie AK i BCH. 1 stycznia 1988 roku Józefów odzyskał prawa miejskie.

Warto zobaczyć:

- kościół par. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP z ciekawymi barokowymi rzeźbami w bramie,
- budynek dawnej synagogi wymurowanej na przełomie XVIII i XIX wieku,
- kirkut (cmentarz żydowski),
- źródła rzeki Nepryszki w Borowinie i rosnące nieopodal pomnikowe lipy,
- kamieniołom wapieni trzyczęściowych „Babia Dolina” i „Tarnowska Góra”,
- Festiwal Kultury Ekologicznej – sierpień,
- Trasę rowerową Ziemi Józefowskiej,
- Torfowisko śródwzdymowe „Jezior” z ciekawymi okazami florystycznymi stanowiące ostoje ptactwa wodnego.

Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej obejmuje południowo-wschodnią część Puszczy Solskiej oraz fragment strefy krawędziowej Roztocza. Najciekawsza jest północno-wschodnia część Parku, obejmująca krawędź Roztocza, wznosząca się kilkadziesiąt metrów nad Równiną Biłgorajską. Krawędź jest w kilku miejscach głęboko rozcięta przez doliny spływających z Roztocza rzek i potoków. Szum, Nepryszka, Sopot, Tanew, Jeleń i Potok

Łosiniecki tworzą systemy niewielkich wodospadów, zwanych szumami lub szypotami. Duże znaczenie przyrodnicze mają rozległe tereny podmokłe położone w lasach Puszczy Solskiej należącej do większych zwartych kompleksów leśnych w Polsce. Lasy Puszczy zajmują ponad 85% powierzchni Parku. Dominują tu bory sosnowe o dużym zróżnicowaniu siedlisk. Dna dolin rzecznych porastają najczęściej łągi. W podmokłych obniżeniach między wydmych występują torfowiska wysokie z drzewostanem sosnowym i domieszką brzozy omszonej. Najlepiej wykształcone torfowiska wysokie znajdują się na północ od Osuch, torfowiska niskie zaś w okolicach Oseredka i w rejonie źródliskowym potoku Studzienica. Na terenie parku znajdują się trzy rezerваты przyrody: dwa rezerваты krajobrazowe „Nad Tanwią” (41,33 ha) i „Czartowe Pole” (63,71 ha), chroniące przełomowe odcinki dolin Tanwi i Jelenia, z charakterystycznymi progami i bystrzami, oraz mającą podobny charakter dolinę Sopotu, oraz rezerwat leśny „Bukowy Las” (86,29 ha), chroniący typowy dla Roztocza fragment lasu bukowo-jodłowego.

Górecko Kościelne, zwane początkowo Hutą Górecką powstało we włości szczebrzeskiej Górków w 1582 r. W 1593 r. przeszło wraz z Włością Szczebrzeską w posiadanie Zamojskich. Jest to lokalny ośrodek kultu religijnego. W 1668 r. Marcin Zamojski ufundował w Górecku kościół i klasztor. Na początku XVIII w. świątynia została spalona przez protestanckich Szwedów. Odbudował ją Jakub Zamojski w 1768 r. Górecką świątynią opiekowali się do 1866 r. franciszkanie, po kasacie zakonu zaś parafię przejęli księża diecezjalni

Warto zobaczyć:

- Modrzewiowy kościół p.w. św. Stanisława.. wraz z trzema kapliczkami, w tym jedna na wodzie rzeki Szum,
- Aleję pomnikowych dębów, którym towarzyszy droga krzyżowa,
- Małą elektrownię wodną na rzece Szum, zbudowaną w latach pięćdziesiątych XX w.

Rezerwat „Szum” z małymi progami skalnymi występującymi w mocno wciętej dolinie strumyka. Rezerwat powstał dla ochrony przyrodniczo – krajobrazowych walorów przełomowego odcinka rzeki. Dno doliny porasta prawie dziewiczy las łągowy i olsowy, zbocza bór jodłowy z domieszką świerka i sosny przechodzący w wyższych partiach w bór sosnowy. W runie występuje wiele gatunków rzadkich i chronionych: zanokcica zielona i skalna, lilia złotogłów, skrzypy. Poruszanie się po rezerwacie możliwe jest ścieżką dydaktyczną, bądź szlakiem krawędziowym przy złych warunkach atmosferycznych przemieszczanie się może być utrudnione.

Górecko Stare, wieś, o której wzmianki pochodzą z 1582 roku, wtedy to za zgodą Stanisława Górki wójt Sawka z Wywłoczki osadził tu wieś Wołę Gródecką na 12 łanach. Po śmierci Stanisława Górki, wojewody poznańskiego, wieś przeszła w spadku do Czarnkowskich, którzy w 1593 roku odsprzedali ją Janowi Zamojskiemu. Pod koniec XVII wieku we wsi funkcjonowała parnia sera, 4 maziarnie produkujące dziegieć (masę impregnującą). W 1808 roku we wsi powstał dwór z folwarkiem. Na pocz. XX w. wzniesiono w Górecku Starym następny dworek, zapewne w miejscu poprzedniego. W poł. XIX w. wybudowano drewnianą leśniczówkę, a ok. 1910 r. drewnianą szkołę. W 1929 roku wieś od Ordynacji Zamojskiej przejął Państwowy Bank Rolny. Założenie dworsko-folwarczne kupiła rodzina Korczyńskich.. Po wojnie ocalały dworek należał nadal do rodziny Zakrzewskich, a potem do rodziny Lewandowskich. Podczas kampanii wrześniowej w dniach 25-26 września próbowała się tędy przedrzeć okrażona przez Niemców 41 rezerwowa DP gen. W. Piekarskiego, która 27 września skapitulowała. 4 czerwca 1943 r. wieś wraz z Góreckiem Kościelnym została wysiedlona. W maju i czerwcu 1944 r. Niemcy za pomoc udzielaną

partyzantom spacyfikowali Górecko Stare i Kościelne, zabijając w Górecku Starym 10 osób. Szkoła Podstawowa w Górecku Starym nosi im. por. Konrada Bartoszewskiego ps. „WIR” – dowódcy oddziału AK.

Warto zobaczyć

- zespół dworski: dwór drewniany z pocz. XX w.; pozostałości parku (teren prywatny),
- budynek szkoły drewniany z ok. 1910 r.,
- leśniczówka drewniana z 2. poł XIX w.,
- domy drewniane wznoszone od poł XIX w. do pocz. XX w.,
- źródło – pomnik przyrody nieożywionej.

Południoworoztoczański Park Krajobrazowy, który zajmuje wysunięty najdalej na południowy wschód fragment polskiego Roztocza i niewielką część Kotliny Sandomierskiej. Są to w większości obszary zalesione i wyludnione w związku z wysiedleniami ludności ukraińskiej po II wojnie światowej. Jest to obszar o urozmaiconej rzeźbie z licznymi osobliwościami geologicznymi. Są tu fragmenty skamieniałych drzew oraz wychodnie skałek wapiennych, z których najbardziej okazałe są Diabelskie Kamienie pod Dahanami i w rejonie wzniesienia Monastyr oraz grupa głazów koło Nowin Hordynieckich, zwana Świątynią Słońca. Na terenie Parku znajdują się rejony źródliskowe Tanwi, oraz cieków: Rata, Świdnia, Brusienka i Łowcza. Lasy, zajmujące 67% powierzchni Parku, składają się głównie z drzewostanów sosnowych. Są to często monokultury sosnowe na siedlisku grądowym. Charakterystyczną cechą roślinności Roztocza Południowego jest znaczny udział żyznej buczyny karpackiej. Porasta ona zbocza głębokich jarów i wzniesień. Na terenie Parku znajdują się trzy rezerваты przyrody: rezerwat krajobrazowy „Sołokija” (7,43 ha), chroniący naturalne skupisko kilkuset jałowców, rezerwat torfowiskowy „Źródła Tanwi” (186,73 ha), chroniący rozległe torfowisko źródliskowe. W granicach parku zachowało się wiele starych cerkwi, zespoły pałacowe. W licznych miejscowościach na terenie całego Parku, we wsiach, na cmentarzach i przy drogach, zachowało się wiele oryginalnych kamiennych (z wapienia) krzyży, nagrobków, figur i rzeźb, wykonanych w dawnym ośrodku kamieniarskim w Starym Bruśnie, działającym od początku XIX do początku XX w.

Rzeka Sołokija to lewobrzeżny dopływ Bugu wypływający koło Rogóżna pod Tomaszowem Lubelskim, płynący na wschód przyjmujący tylko prawobrzeżne dopływy. Granice Polski rzeka opuszcza na 38 km swego biegu pod Wierzbicą. Jej dolny bieg stanowił w latach 1939 – 43 niemiecko – radziecką linię demarkacyjną. Nad Sołokiją po stronie ukraińskiej leży miasto Bełż – historyczna stolica przedrozbiorowego województwa do którego należały tereny m.in. Roztocza Wschodniego. W okolicy Czerwonogrodu (dawniej Krystynopola) na Ukrainie rzeka wpada do Bugu. Rzeka cieszyła się ogromną sławą dzięki dużej ilości pijawek lekarskich, które były łapane i w beczkach transportowane do Gdańska i dalej do Hamburga.

Linia Mołotowa to pas umocnień, w tym licznych betonowych schronów bojowych, który powstał w latach 1940-1941. jednak pierwsze umocnienia Linii Mołotowa budowano równocześnie z delimitacją granicy niemiecko-sowieckiej już w dniu 15 X 1939 r. Założenia teoretyczne linii Mołotowa polegały na zwiększeniu głębokości obrony. Niemiecki atak na Związek Radziecki w czerwcu 1943 r. zaskoczył budowniczych linii Mołotowa. obrońcy tylko nielicznych gotowych schronów podjęli walkę (np. załoga schronu w Mostach Małych) jednak nie powstrzymało to wojsk niemieckich. Linia Mołotowa nie spełniła pokładanych

w niej nadziei. Obecnie w granicach Polski zachowało się ok. 100 obiektów obronnych różnych typów.

Hrebenne. Wieś i przejście graniczne Polski (Unii Europejskiej) z Ukrainą. Osada założona w 1410 r. i nadana przez Króla Raciborzowi z Golejowa. Miała wielu właścicieli. W 1564 r. we wsi są 2 karczmy, 2 stawy, dwie cerkwie i młyn z dworem. W 1565 r. Stanisław Zamoyski posiadał wieś jako zastaw za pożyczone Królowi pieniądze. W 1659 r. wieś była w posiadaniu (jako dzierżawa) Rościszewskiego. W 1787 r. zaś wraz z całą włością rzeczyczą przeszła w ręce Edwarda Romanowskiego. Na początku XVII wieku doszło we wsi do srogo stłumionego buntu chłopów. W XIX wieku Hrebenne kupili Sapiehowie, zarządzając nim do II wojny światowej. Rozbudowali oni swój majątek, dokupując w 1889 roku sąsiednie Siedliska i tam usytuowali centrum swych dóbr. W Hrebennem pozostał 1533 ha folwark z dworem, parkiem i stawami. We wrześniu 1939 roku wieś zajęli żołnierze Armii Czerwonej, Folwark został przekształcony w sowchoz. Po wkroczeniu armii niemieckiej w 1941 roku powrócono do dawnych stosunków własnościowych. Pod koniec okupacji hitlerowskiej w wyniku walk z Ukraińcami z UPA wieś została całkowicie zniszczona. W 1947 r. w ramach akcji „Wisła” przesiedlono miejscową ludność ukraińską na Ziemię Zachodnie, zaś teren majątku przejął PGR. Rozebrano wówczas ocalałą resztę dworu, a przez dawny park poprowadzono linię kolejową. We wsi znajduje się jeden z najcenniejszych zabytków budownictwa drewnianego w Polsce - cerkiew p.w. św. Mikołaja wzniesiona w 1697 r. a sto lat później gruntownie przebudowana. Obok cerkwi stoi czworoboczna, dwukondygnacyjna drewniana dzwonnica z XVIII wieku, odnawiana w 1958 r. Na dzwonnicy wiszą dwa dzwony, jeden z nich, większy, został wykonany z okazji 1000-lecia chrztu Rusi w 1988 roku.

Warto zobaczyć:

- cerkiew drewnianą, wybudowaną w 1685 r. wraz z dzwonnica drewniana z ok. XVIII w. oraz bramą w ogrodzeniu kamienna z pocz. XIX w.,
- zespół stawów będący ostoją ptactwa wodnego.

Centralny Szlak Rowerowy Roztocza prowadzi do przejścia granicznego w Hrebennem. Poza szlakiem pozostaje oddalona od Hrebennego o 2 km wieś **Siedliska** – która jest miejscem startu II etapu

Warto zobaczyć:

- murowany kościół z 1903 r., pw. Narodzenia NMP, ufundowany przez księcia Sapiechę na terenie dawnego parku dworskiego
- murowana cerkiew pw. Mikołaja bpa wybudowana w 1902 r z drewnianą dzwonnica z 1831 r.
- drewnianą kapliczkę św. Mikołaja z ok. 1930 r.
- zagrody, domy drewniane wznoszone na przełomie XIX i XX w.
- rezerwat przyrody „Jalinka” (3,8 ha). powołany w celu ochrony naturalnego zbiorowiska grądowego z udziałem jodły oraz fragmentów skrzemieniałych drzew trzeciorzędowych

II ETAP – drugi dzień prowadzi z Lubyczy Królewskiej do Brzuchowic – dzielnicy Lwowa przez przejście graniczne Hrebenne – Rawa Ruska – Potylicz - Niemirów - Krechów – Iwano Frankowe (dawny Janów), długość etapu ok. 100 km.

Roztocze w części ukraińskiej, przez którą poprowadzony jest Centralny Szlak Rowerowy Roztocza, to teren interesujący krajobrazowo, przyrodniczo i kulturowo. Trasa

biegnie wzdłuż osi Roztocza przechodząc przez Roztocze Rawskie, Janowskie i Lwowskie. Na proponowanej trasie przejazdu jest wiele zabytkowych kościołów i cerkwi ale też i obiektów cennych przyrodniczo; Rezerwat Roztocze i Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy. Na szlaku znajdują się też liczne wychodnie skalne i interesujące kamieniołomy np. w Potyliczu i wsi Dubrowyczy (Dąbrowa). W rejonie tej ostatniej szlak przecina wzniesienie 400,3 m n.p.m. przez które przebiega europejski dział wodny pomiędzy Morzem Czarnym i Bałtyckim. Trasa rowerowa wiedzie od przejścia granicznego Hrebenne – Rawa Ruska do Brzuchowic, dzielnicy Lwowa – miasta wpisanego na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO.

W bezpośrednim sąsiedztwie trasy znajduje się Żółkiew, do której prowadzi asfaltowa droga wzdłuż pasma wzniesień, malowniczo położony klasztor w Krechowie wraz z pieczarami i źródłem oraz Iwano – Frankowe (Janów) siedziba parku narodowego i rezerwatu. W bezpośrednim sąsiedztwie dawnego Janowa, znajduje się Stradcz z ciekawą grotą i jaskiniami do których prowadzi ścieżka poznawcza.

Trasa w części ukraińskiej Roztocza ma długość ok. 90 km i poprowadzona jest w większości szutrowymi i asfaltowymi drogami przez malownicze wsie i miasteczka. Zdarzają się też, krótkie, piaszczyste śródpolne drogi. Różnice wzniesień na trasie sięgają ok. 100 m, co powoduje, że mamy do czynienia z łagodnymi zjazdami i podjazdami, szczególnie na odcinkach poprowadzonych prostopadle do osi Roztocza. Trasa rowerowa nie jest oznakowana w terenie – jest to propozycja, wydaje się bezpiecznego przejazdu, z pominięciem dróg o dużym natężeniu ruchu. Docelowo planuje się oznakowanie trasy w terenie i wprowadzenie małej architektury drewnianej. Poza szlakiem na Roztoczu znajdują się dwa ośrodki sanatoryjne w Jaworowie i Szkle, które korzystają z wód mineralnych „Naftusia” i Morszynka” oraz wód termalnych.

OPIS TRASY

Rawa Ruska to miasteczko założone prawdopodobnie przez Władysława, ks. bełzkiego i mazowieckiego, około r. 1455 i nazwał je mianem swej dzielnicy Rawy na Mazowszu. Rawa ruska z racji położenia na ważnym szlaku komunikacyjnym do Lwowa była odwiedzana przez królów, zatrzymywał się tu Jan Sobieski, August II, car Piotr Wielki. W XVII w. Rawa była w rękach Trzecińskich h. Ślepowron. W XVIII w. zmieniała właścicieli; była wspólnym posiadaniem trzech rodzin: Głogowskich, Suchodolskich i Boguszów. Od 1739 r. byli tu Rzeczycy. W 1791 zaś dziedzicem Rawy był Franciszek Głogowski. W 1808 r. miasto było w posiadaniu Stanisława Jabłonowskiego, około r. 1828 zaś dziedzicami Rawy zostali Ludwik i Józef Jabłonowscy. Pod koniec XIX w. zamieszkiwało ją ok. 6,5 tys. mieszkańców wyznania rzymsko katolickiego, greckokatolickiego oraz izraelskiego, byli tu Polacy, Rusini, Żydzi, Niemcy. W okresie międzywojennym należała Rawa do ks. Adama Sapiehy. Przez Rawę przechodziły wojska różnych formacji w czasie licznych wojen.

Warto zobaczyć:

- Murowany kościół p.w. Św. Józefa fundacji Andrzeja Rzeczyckiego wybudowany w latach 1770-1775. prawdopodobnie w miejscu drewnianego kościoła ufundowanego w 1612 r. przez Wawrzyńca Trzecińskiego – kasztelana Rawskiego
- Opuszczone zabudowania dawnego klasztoru reformatów założonego w 1725 r. przez Grzegorza Rzeczyckiego, starostę bełzkiego, i Józefa Głogowskiego, wraz z budynkiem dawnego kościoła p.w. św. Michała Archaniola.
- Cerkiew p.w. św. Jerzego, wymurowaną w 1849 r.

Potylicz, to dziś wioska. Dawniej w okresie staroruskim Potylicz był jednym z ważniejszych grodów na pograniczu halicko-wołyńskim, wzmiankowany już jest w 1262 r. Za czasów księstwa bełskiego, pozostającego między 1388 a 1462 r. w lennie książąt mazowieckich. Prawa miejskie Potylicz otrzymał od księcia Ziemowita IV. Pomimo licznych zagrożeń, przede wszystkim najazdów tatarskich, w XVI w. miasto przeżywało okres swego największego rozwoju. Potylicz zasłynął przede wszystkim jako ośrodek garncarski. Na przełomie XVI i XVII w. znajdowało się tu jedno z największych na terenie Rzeczypospolitej skupisko garncarzy i zdunów, zrzeszonych w niezależnym cechu, którego ustawę zatwierdził w 1615 r. król Zygmunt III. Obok produkcji ceramicznej w okolicach miasteczka czynne były w tym czasie również huty szkła. Ważne miejsce zajmowała także wymiana handlowa, oparta na trzech dużych jarmarkach rocznych i tygodniowych targach. W 1618 r. Potylicz liczył 3224 mieszkańców. W XVII w. wskutek złej gospodarki dzierżawców, licznych epidemii oraz przeniesienia głównego szlaku handlowego z Zamościa do Lwowa przez Rawę z ominięciem Potylicza miasto podupadło i nie powróciło już później do swojego dawnego znaczenia. W XVIII w. odrodziło się wprawdzie rzemiosło garncarskie, ale też zaznaczył się proces przenoszenia warsztatów do okolicznych wsi (Dziewięcierz, Hrebenne, Kamionka Wołoska). Po przejściu Potylicza w ręce prywatne, na początku XIX w. powstała tu wytwórnia fajansów, funkcjonująca do końca tego stulecia. Pod koniec XIX w. miasteczko zamieszkiwało ok. 3 tys. mieszkańców w przeważającej części greko katolików i w mniejszej części wyznawców religii rzymskokatolickiej i żydowskiej

Warto zobaczyć:

- Drewnianą cerkiew p.w. Św. Ducha z 1509 r. z dzwonnica,
- Murowaną cerkiew p.w. Św. Trójcy,
- Murowany kościół,
- Murowaną cerkiew,
- Potylicką górę z nieczynnym kamieniołomem i punktem widokowym na Potylicz.

Żółkiew to jedna z większych pereł renesansu położona na granicy Roztocza u stóp górującego nad nim Haraju. Dawniej miasto hetmańskie i królewskie, dziś miasteczko liczące ok. 14 tys. mieszkańców będące centrum rejonu w obwodzie Lwowskim. Żółkiew powstała na gruntach wsi Winniki w 1594 r. Założycielem miasta był Stanisław Żółkiewski, późniejszy hetman i kanclerz wielki koronny. Prawa miejskie otrzymała Żółkiew 12 lutego 1603 roku przywilejem Zygmunta III. Należała wówczas do założyciela, Stanisława Żółkiewskiego, a po jego bohaterskiej śmierci w 1620 roku przeszła w ręce żony hetmana Reginy z Herburtów i syna Jana. W pierwszej połowie XVII wieku w Żółkwi działa mennica, w której m.in. bito złote monety dla wykupu od Turków zwłok poległego pod Cecorą hetmana Stanisława Żółkiewskiego. Żółkiew należała do Daniłowiczów – Zofii z Żółkiewskich i jej syna Stanisława, Sobieskich – Teofili z Daniłowiczów, króla Jana III, królewicza Konstantego i jego żony Marii Józefy z Wesslów, królewicza Jakuba Ludwika, Marii Karoliny z Sobieskich księżnej de Bouillon, a w reszcie do Radziwiłłów z linii nieświeskiej – Michała Kazimierza „Rybeński”, Karola Stanisława „Panie Kochanku” i Dominika. Po jego śmierci, miasto zostało sprzedane na licytacji w 1787 roku. W XVII wieku Żółkiew wchodziła w skład Ziemi Lwowskiej ówczesnego Województwa Ruskiego. W wyniku pierwszego rozbioru Polski w 1772 roku znalazła się w zaborze austriackim, była wówczas siedzibą cyrkułu, potem lwowskim, a od 1945 r. w ZSRR siedzibą rejonu (powiatu) w obłasti (województwie) lwowskiej. W 1951 r. Rosjanie zmienili nazwę miasta na Nesterow (na część rosyjskiego lotnika Piotra Nesterowa), w 1991 roku powrócono do nazwy historycznej, która w Ukraińskiej wersji językowej brzmi Żowkwa.

Żółkiew to miasto; Stanisława Żółkiewskiego (1547–1620) jednej z najznamienitszych postaci swoich czasów, symbolu patriotyzmu i bohaterstwa, Bohdana Chmielnickiego (1595-

1657), który spędził tu dzieciństwo na dworze Stanisława Żółkiewskiego, późniejszego hetmana ukraińskiego który stworzył podwaliny państwowości, wojska i administracji na Ukrainie oraz Jana III Sobieskiego (1629-1696), który w 1648 r. przejął po ojcu starostwo jaworowskie i był fundatorem wielu obiektów w Żółkwi.

Miasto wybudowano na planie siedmioboku wyznaczonego murem z zachowanymi częściowo po stronie północnej basztami i bramami: Lwowską od wschodu, Żydowską od północy, Winnikowską od północnego zachodu (wszystkie nie istnieją), Glińską zwaną też Krakowską od zachodu i Zwierzyniecką od południa. Mury od zewnątrz (od wschodu i północy) otaczała fosa. Od południowego zachodu do murów miejskich przylegał zamek budowany na planie kwadratu. Przed nim rozciągał się prostokątny rysunek, przy którym stał kościół parafialny pw. Św. Wawrzyńca Męczennika i ratusz. W obrębie murów miejskich, na północ od fary wystawiono Zespół klasztorny oo. Bazylianów i cerkiew na miejscu starej ufundowaną w 1612 roku przez Stanisława Żółkiewskiego. Świątynie wielokrotnie niszczyły pożary, obecny jej kształt nadano w latach odbudowy – 1837 i 1907 roku.

Warto zobaczyć:

- Kościół parafialny pw. Królowej Niebios oraz Św. Wawrzyńca i Stanisława bpa ufundowany przez Stanisława Żółkiewskiego, wybudowany w latach 1606 – 1618 budowniczym świątyni był lwowski murator, Paweł Włoch zwany Szczęśliwym, później prace kontynuował lwowski architekt Ambroży Przychylny. Regina Żółkiewska, jej córka Zofia, bogato wyposażyły kościół; w 1640 roku było w nim siedem ołtarzy i bogata biblioteka. Wielkim ofiarodawcą był również Jan III Sobieski (z jego funduszy odnowiono świątynię po pożarze miasta w 1690 r.).
- Rynek (dziś plac Wiczewa) zajmujący centralną część miasta. Już w 1687 roku architekt króla Jana III Sobieskiego Piotr Beber wystawił w Żółkwi murowany ratusz, w miejscu pierwszego drewnianego, siedzibę władz miejskich. Budynek obecnego ratusza pochodzi z początku XX wieku na zachowanych XVII-wiecznych fundamentach.
- Zamek powstały równocześnie z miastem w końcu XVI wieku. Budowę rozpoczął Stanisław Żółkiewski. Zaprojektował go włoski architekt Paweł Szczęśliwy. Budowę ukończyli Daniłowiczowie, a rozszerzył i upiększył król Jan III Sobieski. Zamek został spalony przez wojska rosyjskie w 1914 roku. Remontowano go w latach 1928 – 1931 i 1935. W 1941 r. w zachowanej wieży zamkowej przy Pl. Wiczewa NKWD rozstrzeliwało Ukraińców i Polaków. Zamek remontowano również po wojnie.
- Dawny kościół i klasztor oo. Dominikanów obecnie cerkiew grekokatolicka pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i Św. Jozafata Kuncewicza. Kościół i klasztor w 1853 r. ufundowała Teofila z Daniłowiczów Sobieska, wnuczka hetmana Stanisława Żółkiewskiego i matka króla Jana III Sobieskiego. Wybudowano go na podstawie planów fundatorki, w oparciu o ryciny jednego z kościołów w Neapolu.. Prace budowlane ukończono w 1655 r.
- Dawny kościół p.w. Najświętszego Serca Jezusowego i dom zakonny ss. Felicjanek powstały na miejscu kaplicy i szpitala Św. Łazarza wystawionych w 1627 r. kosztem Zofii z Żółkiewskich Daniłowiczowej. Zabudowania zakładu dobroczynnego wraz z kościołem używanym wówczas jako magazyn, miasto przekazało ss. Felicjankom sprowadzonym z Krakowa przez ks. Józefa Nowakowskiego. W 1940 r. Felicjanki usunięto z Żółkwi, a budynki mieszkalne przeznaczono na pomieszczenia socjalne i urzędy. W 1990 r. kościół zamieniono na cerkiew prawosławną autokefaliczną p.w. Św. Łazarza, patriarchatu kijowskiego.

- Dawną synagogę wybudowano w latach 1692 – 1700 w stylu renesansu polskiego, nadając jej jednocześnie charakter obronny. Przypuszcza się, że w budowie synagogi uczestniczył architekt królewski Piotr Beber. Z wdzięczności dla Jana III Żydzi umieścili w synagodze herby rodu Sobieskich i orły polskie. W 1833 r. synagogę częściowo zniszczył pożar. Podczas okupacji Żółkwi przez Niemców, w czerwcu 1941 r. synagogę podpalono i zburzono. Całkowicie zniszczone zostały dachy, bogate wnętrze i część budynku. Po wojnie częściowo odrestaurowana.
- Monastyr Bazyliński – obecnie cerkiew grekokatolicka Przenajświętszego Serca Chrystusa Ukrzyżowanego (XVII – XX w.). W 1895 roku założono tu drukarnię przykasztorną i wydawnictwo. W latach 1902 – 1907 wg projektu architekta Edgara Kowacza, rektora Politechniki Lwowskiej, cerkiew przebudowano na styl bizantyjski. Po II w. św. Klasztor został zamknięty, drukarnię znacjonalizowała władza sowiecka, a w 1952 cerkiew przekazano rosyjskiej cerkwi prawosławnej. Pomieszczenia klasztoru do 1952 r. zajmowało NKWD, później urządzono tu szkołę. W 1990 r. cerkiew oraz budynek klasztorny zostały zwrócone zakonowi Bazylianów.
- Drewnianą cerkiew p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, zbudowaną w 1705 r. przez ówczesnego proboszcza Josifa Kiernickiego. Jest to budowla jednonawowa, dwukopułowa na planie krzyża z ikonostasem z 1708 r.
- Grekokatolicką cerkiew p.w. Św. Trójcy ufundowana przez królewicza Konstantyna Sobieskiego w 1720 r. We wnętrzu. Ikonostas autorstwa Iwan Rutowicz z 1728 r.
- Współczesną cerkiew prawosławna p.w. Apostołów Piotra i Pawła, wybudowana w latach 1992 – 1995
- Cmentarz miejski przy ul. Jarosława Mądrego z zachowanymi kilkudziesięcioma cennymi neoklasycznym polskimi i austriackimi nagrobkami. Pochowani są tu m.in. uczestnicy polskich powstań narodowych – 1831 r., oo. Dominikanie. Na cmentarzu znajdują się także m.in.: kwatery Strzelców Siczowych z lat 1914 – 1921, pomnik pamięci Żydów z Żółkwi rozstrzelanych przy likwidacji getta, kwatery żołnierzy Armii Czerwonej poległych w latach II w. św. i Ukraińskiej Powstańczej Armii.

Krechów to jedna z pereł ukraińskiej części Roztocza położona na granicy Jaworowskiego Parku Narodowego. Ze wsi Krechów do klasztoru prowadzi malownicza droga z trzema kapliczkami. Klasztor założyli bazylianie ok. 1618 r. W latach 1721-1737 wymurowano cerkiew p.w. Św. Mikołaja. W bogato zdobionym wnętrzu w lewej nawie, znajduje się obraz Matki Bożej Werchrackiej przeniesiony z dawnego klasztoru na wzgórzu Monastyr koło Werchraty. W obrębie klasztoru znajduje się również drewniana odrestaurowana cerkiew p.w. św. Praskewy z 1724 r. Po II wojnie światowej zakonników usunięto z klasztoru, a obiekt przeznaczono na szpital psychiatryczny, później na magazyn. W 1991 r. bazylianie odzyskali klasztor i zarządzają nim do dziś. Klasztor bazylianów w Krechowie jest lokalnym ośrodkiem kultu religijnego dla grekokatolików.

Warto zobaczyć:

- Założenie klasztorne z dwoma cerkwiemi otoczoną murami obronnymi
- Ścieżkę poznawczą "Gołębie" w Krechowie w Jaworowskim Parku Narodowego ukazującą grupę skał ostańcowych z wydrążonymi grotami oraz źródło z kapliczką i figurą Matki Bożej w malowniczym wąwozie. Nazwa ścieżki nawiązuje do nieistniejącej wsi .

Iwano Frankowo (dawny Janów Lwowski)

Warto zobaczyć:

- Czworoboczny rynek wraz z zabudową.
- Kościół z dzwonnica p.w. Św. Trójcy z 1614 r.
- Cerkiew p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego z 1831 r.

Rezerwat Przyrody „Roztocza” powstał w 1984 r. Objął swoim zasięgiem utworzony w 1974 r. narodowy lokalny teren strzeżony „Stradczański Las” i utworzony w 1978 r. strzeżony park „Karolewa Góra” rzeźba Rezerwatu jest urozmaicona, w krajobrazie dominują niewysokie wzniesienia Roztocza, w tej części mająca wysokość 380-390 m n.p.m.. Najwyższe wzniesienie to Ostra Góra o wysokości 395 m n.p.m.. Powierzchnia rezerwatu w 92 % pokryty jest różnego rodzaju zbiorowiskami leśnymi, pozostałe 8 % stanowią obszary podmokłe bagna. Rezerwat obejmuje trzy pasma wzniesień roztoczańskich, pomiędzy którymi płynie rzeka Wereszczyca i Stawczanka. Położenie Rezerwatu na europejskim dziale wodnym na styku na styku trzech regionów Karpat, Polesia i Podola powoduje, że występuje tu ok. 30 roślin rzadkich i chronionych wpisanych do Czerwonej Księgi Ukrainy. Występuje tu podrzeń żebrowiec, widłak pospolity, lilia złotogłów, brzoza niska, osika Deweła, różne storczyki w tym obuwik pospolity. W drzewostanach dominują gatunki europejskie i azjatyckie; sosna, świerk, dąb, jawor, grab, jesion, klon, wiąz, jawor, lipa. Świat zwierząt jest również bogaty; występuje tu 16 gatunków ryb, 17 gatunków płazów i gadów, 196 gatunków ptaków z których 116 ma tutaj miejsca lęgowe. Stwierdzono tu 43 gatunki ssaków. Występują w Rezerwacie, popularni na całym roztoczu, wielcy roślinożercy reprezentowani przez sarnę, jelenia, łosia, dzika, spotkać tu także można wilka, lisa, kunę, gronostaja. Ze zwierząt wpisanych do Czerwonej Księgi Ukrainy występuje w Rezerwacie wydra, gronostaj, czy miedzianka.

Warto zobaczyć:

- Dyrekcję Rezerwatu przyrody „Roztocze”; 81070 obwód Lwowski, rejon Jaworowski, Iwano Frankowe, ul. Strzelców Siczowych 7, tel. (+3803259) 333 91, 336 81, www.rrat.org.ua
- Muzeum przyrodnicze „Roztocze” 81070 obwód Lwowski, rejon Jaworowski, Iwano Frankowe, ul. Strzelców Siczowych 7, tel. (+3803259) 333 91, 336 81,
- Skorzystać z oferty edukacyjno - ekologicznej Rezerwatu prowadzonej na ścieżkach poznawczych

Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy powstał w 1998 r. w celu zachowania, odtworzenia i racjonalnego wykorzystania typowych i unikalnych krajobrazów leśno-stepowych jak i innych, które mają znaczenie lecznicze. Park posiada powierzchnię 7 078,6 ha, z której 2 885,5 ha jest udostępniona pozostała powierzchnia pomimo włączenia do Parku nie została wyłączona z dotychczasowego użytkowania. Park przecina główny europejski dział wodny, który rozdziela baseny Morza Bałtyckiego i Czarnego. W zachodniej części parku płynie rzeka Wereszczyca, która wpada do Dniestru. W Parku mają swój początek lewe dopływy Wereszczyca, Stawczanka i Stara Rzeka. Na północy znajdują się źródła rzeki Derewjanki i Świni – dopływy Bugu. Rzeźba Parku jest bardzo urozmaicona, różnice wzniesień sięgają 100 m. Główne pasmo zbudowane jest ze skał wapiennych i piaskowców wapienistych, na stokach znajdują się głęboko wcięte wąwozy. Przeważającą część Parku pokrywają zróżnicowane zbiorowiska leśne. Ochroną ścisłą na pow. 511 ha objęte są zbiorowiska grabo – dębowe, bory sosnowe i unikalne sosnowo bukowe lasy oraz wyspowo występujące na północno – wschodniej granicy swojego zasięgu ostoje świerka, jodły i jaworu. Świat zwierzęcy związany jest ze zbiorowiskami leśnymi, występują tu spotykani powszechnie na Roztoczu wielcy roślinożercy: jelen, sarna, dzik, czasami pojawia się łos. Świat drapieżników reprezentuje kuna leśna, lis z rzadka spotkać tu można wilka czy też żbika. Stwierdzono w parku występowanie ok. 150 gatunków ptaków w tym kanie czarne,

orlika krzykliwego, nad stawami bocian białego, czapłę białą, kormorana. Szereg rzadkich gatunków występujących w Parku np.: gniewosz plamisty, bocian czarny, orlik krzykliwy, puchacz, orzeł bielik, rzęsorek mały, wydra, borsuk znajdują się w Czerwonej Księdze Ukrainy. 36 % powierzchni Parku udostępniona jest dla turystyki, rekreacji oraz dla krótkotrwałego odpoczynku i leczenia ludzi. W obszarze tym znajdują się ścieżki poznawcze, oraz parkingi i miejsca wypoczynkowe.

Warto zobaczyć:

- Dyрекcyję Jaworowskiego Parku Narodowego, gdzie znajduje się punkt informacyjny 81070 ul Zielona 32, Iwano-Frankowe, tel/fax: (+3803259) 331 35, e-mail: park@yv.lv.ukrtel.net. Warto zapoznać się z ofertą edukacyjno – turystyczną parku i skorzystać z organizowanych przez Park wycieczek pieszych i samochodowych.
- Ścieżkę poznawczą "Lelechiwka" im. I. Franki – ukraińskiego poety, prowadząca do interesujących tzw. "Czarnych Jezior". Długość ścieżki - 4,5 km.
- Ścieżkę poznawczą "Gołębie" w Krechowie w Jaworowskim Parku Narodowego ukazującą grupę skał ostańcowych z wydrążonymi grotami oraz źródło z kapliczką i figurą Matki Bożej w malowniczym wąwozie. Nazwa ścieżki nawiązuje do nieistniejącej wsi .
- Ścieżka poznawczą do grotty w Stradczu, wejście w połowie wysokości wzgórza poprzez kamienną kaplicę. Uwaga! Korytarze są ciemne i długie, konieczna latarka.
- Ścieżka poznawcza „Wereszczyca” wzdłuż rzeki Wereszczycy, ukazująca zbiorowiska leśne w dolinie rzeki jak i buczyny na wierzchołku. Długość trasy – 9 km.
- Szlak pieszo samochodowy: Iwano Frankowo – Stradcz – Lozyno – Dąbrowica – klasztor w Krechowie – Poligo Wojskowy – Wereszczycy – Iwano Frankowo. Ścieżka ukazuje najbardziej interesujące obiekty przyrodnicze i kulturowe.

Stradcz

Warto zobaczyć:

- Pozostałość podziemnego monasteru z XI w. z zachowanymi korytarzami u wejścia do którego znajduje się kapliczka z figurą Matki Bożej,
- Cerkiew Zaśnięcia Matki Bożej z XVIII w. we wsi Stradcz.

Brzuchowice to dawne przedwojenne lwowskie lotnisko mające status uzdrowiska

Warto zobaczyć:

- Drewniane wille z końca XIX i początku XX w. ukryte w starodrzewiu sosnowym.

Lwów to największa Rostoczańska metropolia zamieszkała przez ok. 1 mln. mieszkańców. Lwów podobnie jak Rzym położony jest na siedmiu wzgórzach, jedno z nich Czarcia Skała jest największym wzniesieniem Rostocza sięgającym 414 m.n.p.m. Miasto dawniej i dziś pełni ważne funkcje społeczno – gospodarcze. Lwów założony został w połowie XIII w. przez ruskiego księcia Daniela jako gród obronny chroniący przed najazdami Mongołów. Na cześć swojego syna Lwa księżę nazwała gród Lwowem. Intensywny rozwój grodu nastąpił 100 lat później. Lwów w 1356 r. otrzymuje prawa miejskie z rąk Kazimierza Wielkiego, który w miejscu dawnego grodu książąt halickich wznosił Wysoki Zamek.

Od wieków na Rostoczcu w tym Lwowie krzyżowały się szlaki handlowe i wojenne, a tym samym wpływy kultur Wschodu i Zachodu. Miasto rozwijało się intensywnie, liczne przywileje nadawane przez kolejnych władców spowodowały, że osiedlali się tu kupcy,

którzy z czasem utworzyli wielokulturową społeczność. Miasto pomimo wojen, pożarów i zaborów rozwijało się intensywnie. Lwów dwukrotnie dotknęły wielkie pożary. Pierwszy w 1381 r. zniszczył stary gród. Drugi w 1527 r. położył kres drewnianej zabudowie miasta. Konsekwencją tego pożaru jest niemal całkowity brak architektury gotyckiej. W dobie XVII w. Lwów był ważną twierdzą broniącą południowo – wschodnich rubieży dawnej Rzeczypospolitej. Do 1772 r. miasto pozostawało w granicach Polski, uznawane było obok Krakowa i Wilna za najładniejsze miasto. Lwów nie stracił na znaczeniu nawet pod zaborem austriackim, był stolicą wchodzącego w skład Cesarstwa Austriackiego - Księstwa Galicji i Lodomerii, stało się ośrodkiem nauki i kultury o europejskiej randze. W XIX w. Lwów był wiodącym ośrodkiem ukraińskiej myśli narodowej. Po zakończeniu I wojny światowej doszło do walk o miasto pomiędzy odzyskującymi wolność Polakami i aspirującymi do niej Ukraińcami. Ostatecznie Lwów powrócił do Polski. Po II wojnie światowej wschodnia część Polski została włączona do ZSRR. Po rozpadzie imperium radzieckiego w 1991 r. Ukraina odzyskała niepodległość, a Polska była pierwszym krajem, który tą niepodległość uznał. Lwów stał się najważniejszym ośrodkiem kultury, nauki, sztuki i gospodarki zachodniej Ukrainy. Wielokulturowość miasta, jego bogactwo i dawna świetność widoczna jest do dziś w licznych świątyniach różnych wyznań ale też pałacach i fortyfikacjach obronnych. Z okresu średniowiecza zachował się tylko szachownicowy układ ulic oraz najstarsze fragmenty katedry ormiańskiej i łacińskiej. Wiele jest budowli renesansowych i barokowych. Rozwój miasta w XIX i na początku XX w. pozostawił również ślady w jego architekturze. W 1998 r. zabytkowe śródmieście Lwowa wpisano na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO.

Warto zobaczyć stare miasto z licznymi zabytkami będącymi wspaniałymi pomnikami sztuki i historii, muzea i teatry oraz cykliczne festiwale, koncerty i inne wydarzenia kulturalne.

Opracowanie:

Tadeusz Grabowski